

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД
У ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ:
ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

27 ТРАВНЯ 2021 РОКУ

УДК 159. 923 (082)
Ц 60

Цілісний підхід у психології особистості: особливості теорії та практики. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.
Кропивницький: ФОП Піскова М.А., 2021. 82 с.

У збірці представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Цілісний підхід у психології особистості: особливості теорії та практики». Висвітлюються актуальні проблеми теорії, методики та практики психології становлення особистості в сучасному суспільстві. Збірка адресована фахівцям і всім, хто цікавиться сучасною психологією.

Редакційна колегія:

Михида С.П. – доктор філологічних наук, професор, м. Кропивницький
Гейко Є.В. – доктор психологічних наук, професор, м. Кропивницький
Турбан В.В. – доктор психологічних наук, професор, м. Київ
Мельничук І.Я. – кандидат психологічних наук, доцент, м. Кропивницький
Хасанова О.М. – лаборант кафедри практичної психології, м. Кропивницький

Всі тези представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність матеріалів автори безпосередньо несуть відповідальність.

УДК 159. 923 (082)

Висновки. Отже, релігійність – це якість ціннісно-сислової природи, яка дає потенційну змогу гармонійно поєднувати індивідуальні та соціальні виміри життєдіяльності особистості як цілісності. За результатами емпіричного дослідження констатуємо, що існують індивідуальні відмінності в осмисленні релігійності, пов’язані з рівнем релігійної активності. Зокрема, якщо для осіб із найвищим таким рівнем релігійність передбачає внутрішню потребу дотримуватися Євангельських Заповідей та відвідувати храм, то для суб’єктів із найнижчим рівнем – асоціюється з надприродними телепатичними здатностями, що можуть проявлятися у певних складних життєвих ситуаціях.

Література:

1. Пивоварова Н. П. Неоднозначність операціоналізації поняття «релігійність» як одна з проблем соціології релігії. *Грані*. 2014, № 3(107). С. 140–144.
2. Свідерська Г. М. Релігійність як соціально-психологічний чинник особистісного становлення дівчат і хлопців студентського віку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2017, Вип. 4, Т. 1. С. 84–90.
3. Чумакова Д. М. Психология религиозности личности: учебное пособие. Курган: Изд-во Курганского гос. ун-та, 2015. 84 с.
4. Якуніна К. Релігійність як форма буття релігії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Історичне релігієзнавство. 2009, Вип. 1. С. 268–276.

Кікінежді Оксана Михайлівна

Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка,
д. психол. наук,
професор-завідувач кафедри психології

ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД У СТАНОВЛЕННІ ЕґАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Постановка проблеми. Сучасна психологія у контексті «генези здійснення особистості» (С. Максименко) акцентує увагу на розвитку індивіда в системі процесів самопобудови та самоздійснення, гармонізації його внутрішнього світу із зовнішнім в умовах соціокультурної різноманітності, що спричинено глобалізаційними тенденціями. Видатний український психолог Г. Костюк свого часу зазначав: «Правдиве мистецтво виховання виявляється там, де воно опирається на прояви «саморуху», ініціативи, самостійності, творчої активності в житті особистості, яка розвивається, її викликає і спрямовує у відповідності з метою суспільства, яке готує свою зміну» (Костюк, 1989: 136).

Ідея суб'єктності людини, з якою пов'язана самодетермінація її буття у світі, авторська позиція щодо подій життя (В. Роменець, В. Татенко), дає змогу повернути увагу вчених до проблеми самовизначення індивіда у сфері традиційної (домінаторної, патріархальної) та егалітарної (заснованої на рівності та взаємозамінності статей у виконанні соціальних ролей) культур. Недостатня дослідженість означеної проблеми у психологічній науці та практиці, соціальна потреба культивування паритетності статей як важливої умови успішного самоздійснення особистості у професійній сфері та особистому житті зумовлює розроблення концептуальної моделі становлення егалітарної особистості.

Викладення основного матеріалу. Психологічний механізм побудови егалітарних взаємин ґрунтується на подоланні традиційних статево-рольових обмежень (Дж.-Ш. Хайд, Т. Говорун, В. Васютинський); активізує управління особистісним розвитком як розгортання, проєктування і моделювання гендерної свідомості (С. Максименко); включає життєві стратегії (К. Абульханова-Славська, І. Бех, В. Кравець, С. Рубінштейн); оптимізує життєтворення як самоздійснення та самореалізацію (К. Роджерс, А. Маслоу); видозмінює ставлення до себе і до інших (В. Татенко, Т. Титаренко); дає поштовх до набуття різноманітних соціальних ролей (В. Москаленко, П. Горностай, Р. Павелків) та розгортання життєвого сценарію (Е. Берн, Н. Чепелева); розвиває історію індивідуалізації та самоусвідомлення (Е. Еріксон, М. Боришевський, З. Карпенко, Т. Яблонська).

На думку Г. Балла, з позиції інтегративно-особистісного підходу у психологічній науці та практиці як основи раціогуманістичної світоглядної й методологічної орієнтації «мається на увазі онтологічний аспект інтегративності, тобто орієнтація на цілісний розгляд людського індивіда (особи) у єдності його соматичних, психологічних і духовних властивостей» (Балл, 2009 : 26). Водночас, проблема визначення власного способу життя тісно пов'язана з проблемою самосвідомості у вітчизняній психології. Самосвідомість виступає в єдності особистісної та професійної спрямованості, оскільки усвідомлення себе у світі нерозривно пов'язане з усвідомленням власних здібностей і можливостей, прикладених до певної галузі людської діяльності (Г. Костюк, П. Чамата, М. Боришевський, В. Моляко, Б. Федоришин, Р. Павелків, М. Савчин та інші вчені). Тоді освіта, яка призвана у відповідності з її новою гуманістичною парадигмою цілеспрямовано створювати умови для розвитку особистості, її вільного й усвідомленого самовизначення та самореалізації, без огляду на статі, може бути врахована і розглянута як чинник, що здатний впливати на розвиток самосвідомості, становлення ідентичності та формування образу Я особистості. Зокрема, М. Боришевський наголошує на особливій ролі Я-концепції, що виступає своєрідним еталоном, згідно з яким індивід фіксує процес свого особистісного розвитку як зростання в різних аспектах життєдіяльності: взаєминах з іншими (передусім «значущими іншими»), професійній діяльності, прецизюванні (уточненні), бачення себе в системі

провідних життєсенсових (або смисложиттєвих) цінностей (Боришевський, 2010: 8).

На нашу думку, розгляд цілісного підходу як системотвірної складової гуманізації освіти, включає інтеграцію компетентнісного, особистісно орієнтованого, гендерного та суб'єктно-діяльнісного підходів, що є важливим у формуванні егалітарного світогляду зростаючої особистості (Г. Балл, І. Бех, О. Бондарчук, М. Боришевський, В. Васютинський, Т. Говорун, В. Кравець, В. Кремень, В. Роменець, С. Сисоєва, В. Татенко, Т. Титаренко та інші вчені). Згідно з суб'єктно-вчинковим підходом, як наголошує Т. Говорун, «досягнення рівності статей в психологічному полі може бути особливо продуктивним перш за все завдяки виходу за межі стереотипованих, усталених ролей, особистісному виклику нормативному тиску соціального середовища» (Говорун, 2006: 93). Побудова моделі становлення егалітарної особистості на засадах інтеграції означених вище підходів охоплювала підготовку дівчат і хлопців до гнучкого соціостатевого репертуару в різноманітних сферах життєдіяльності з урахуванням їхніх здібностей, можливостей; забезпечення рівних умов задля пропагування ідеї рівноваги та взаємозамінності гендерних ролей, повноти розвитку індивідуальності.

Розроблені положення особистісно-егалітарного підходу, основними принципами якого є: науковість, об'єктивність гендерних знань як головне підґрунтя розвінчування стереотипів; адекватність їх освоєння віковим можливостям дітей, підлітків та юнацтва; позитивізм і толерантність у ставленні до статей та в міжстатевому спілкуванні; опора на власний життєвий досвід індивіда, критичне осмислення засвоєних настанов щодо «життя в статі»; суб'єктна позиція (позиція актора) як умова активізації егалітарного самовизначення та саморефлексії в учбовому діалозі; подолання статевих стереотипів; рівноцінність «чоловічого» та «жіночого» начал в аналізі дидактичного матеріалу, відмова від стратегії маргіналізації жіночого як менш вартісного. Емпірично доведено, що за цих умов модель забезпечує створення егалітарно-освітнього середовища у закладах освіти, активізацію самовизначення молоді в питаннях гендерної культури, розвиток гендерної чуйності та толерантності (Кікінежді, 2019: 15)

Ми розглядаємо егалітарну особистість як суб'єкта самотворчості, відкрити, самодостатню, гендерно компетентну особистість, яка сповідує принципи рівноцінності та паритетності статей у особистісному і професійному життєздійсненні, уміє будувати партнерські стосунки, є конкурентоспроможною на ринку праці, утверджує в приватному і соціальному житті демократичні цінності.

Висновки. Отже, цілісний підхід, що включає інтеграцію компетентнісного, особистісно орієнтованого, гендерного та суб'єктно-діяльнісного підходів, принципи саморозвитку, культуродоцільності, діалогічного стилю спілкування, аксіологічності, комплексності, ідеї гуманістичної психології, «гендерну матрицю»

національної педагогічної спадщини був покладений в основу егалітарної моделі зростаючої особистості, над якою працює колектив кафедри психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Особистісно-егалітарний підхід є базовим у формуванні гендерної компетентності як ключової в особистісному розвитку та професійній самосвідомості учнівської та студентської молоді.

Література:

1. Балл Г. Інтегративно-особистісний підхід у психології: впорядкування головних понять. *Психологія і суспільство*. 2009. 4 (38). С. 25–53.
2. Боришевський М. Й. Дорога до себе: від основ суб'єктності до вершин духовності : монографія. Київ : Академвидав, 2010. 416 с.
3. Говорун Т. В. Гендерна психологія у суб'єктно-вчинковому вимірі. *Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії* / за заг. ред. В. О. Татенка. Київ : Либідь, 2006. С. 92–117.
4. Кікінежді О. Становлення егалітарної особистості майбутнього педагога: історія, здобутки та перспективи діяльності кафедри психології. *Humanitarium*. Переяслав (Київ. обл.); Ніжин (Чернігів. обл.): Лисенко М. М., 2020. Том. 43, Вип. 1 : Психологія. С. 7–22. (індексується в наукометричній базі Index Copernicus). <https://doi.org/10.31470/2308-5126-2019-43-1-7-22>
5. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Радянська школа, 1989. 608 с.
6. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ : ТОВ «КММ», 2006. 240 с.

Karpenko Zinoviia

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
DSc. in Psychological Sciences,
prof. of the Department of Developmental Psychology

AXIOLOGICAL PERSONOLOGY: A MODERN VERSION OF THE HOLISTIC STUDY OF PERSONALITY

The history of psychology, recorded during the periods of dominant paradigm reinterpretation and methodological changes, confirm that any local principle of psyche functioning, spread over its borderland, did not lead to revelations of a comprehensive teleological link, which would integrate an individual's various spiritual-mental-bodily movements with their specific semantic contents into a single, value-oriented organism.

The considered criteria of personality psychology orchestration as a scientific and educational discipline showed that a certain philosophical and psychological commitment of the authors of different personological theories is an expected and natural phenomenon, connected with a priori phenomenological attitudes directing cognition. The review of the distinguished criteria allowed us to

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

ГЕЙКО Є. В. ЦІЛІСНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У КОНЦЕПЦІЇ АКТИВАЦІЇ СВІДОМОСТІ	3
ТУРБАН В. В. СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТІТЬ» В УКРАЇНСЬКІЙ ПСИХОЛОГІЇ: СУЧАСНІ ТРАКТУВАННЯ	6
САВЕЛЮК Н. М. РЕЛІГІЙНІСТЬ ЯК ЯКІСТЬ ГАРМОНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО І СОЦІАЛЬНОГО В ЦІЛІСНІЙ ОСОБИСТОСТІ	9
КІКІНЕЖДІ О. М. ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД У СТАНОВЛЕННІ ЕГАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ	12
KARPENKO Z. AXIOLOGICAL PERSONOLOGY: A MODERN VERSION OF THE HOLISTIC STUDY OF PERSONALITY	15
МІНЕНКО О. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОКОЛІННЯ Z	17
МАМЧУР І. В. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІДЕОЛОГІЇ ЧАЙЛД-ФРІ НА ТРАДИЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СІМ'Ї	20
KOVALCHUK A. A. ADAPTIBILITY AS AN INDICATOR OF PROFESSIONAL ESTABLISHMENT OF FOREIGN STUDENTS IN UKRAINIAN EDUCATIONAL ENVIRONMENT	23
ПОКЛАД І. М. РОЗВИТОК Й ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДОБУТКІВ ВІДЧИЗНЯНИХ НАУКОВЦІВ	24

РОЗДІЛ II. ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-ГУМАНІСТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ ПРОБЛЕМ БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ В СВІТІ

БУГАЙОВА Н. М. ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СИНТЕЗОВАНОЇ РЕАЛЬНОСТІ	27
КІЗЬ О. Б. РИЗИКИ ҐЕНДЕРНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ НА ШЛЯХУ СТАНОВЛЕННЯ ЕГАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ	34
ГРУЦЬ Г. М. ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ	38
ЗЕЛІНСЬКА Я. Ц. УМОВИ ТА ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	41
ГОРСЬКА Г. О. ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	44
МЕЛЬНИЧУК І. Я. АТРИБУТИ ДУХОВНОЇ КРИЗИ ОСОБИСТОСТІ	47
БЛИЗНЮКОВА О. М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДУХОВНОСТІ У ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОМУ КОНСУЛЬТУВАННІ	49
СКАЛЬСКА Л. О., ГОРБАЧОВ В. О. ВНУТРІШНЯ КАРТИНА АГРЕСІЇ У ДИТИНИ	52
БЕРЕЗІНА О. О. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДИНИ ДО ПЕРІОДУ ПІЗНЬОЇ ДОРОСЛОСТІ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	54

РОЗДІЛ ІІІ. СУБ'ЄКТНІ ВИМІРИ ОСОБИСТОСТІ ТА ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

ГАЛУШКО Л.Я. МОЖЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ В ЄДНОСТІ З ПСИХОКОРЕКЦІЄЮ У МОТИВАЦІЙНО-ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ	57
ОРАП М.О., ПУРШЕГА О.М. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ ТА СТВОРЕННЯ ПРОГРАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	60
РЕЗНІЧЕНКО О.О. СТРАХИ ЖІНОК СЕРЕДНЬОГО ВІКУ: АНАЛІЗ СТАТЕВИХ ВІДМІННОСТЕЙ ТА ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	63
КАЛЬБА Я.Є. ТРАВМА РОЗВИТКУ: СТРАТЕГІЇ РОБОТИ В КЛІНІЧНІЙ ГЕШТАЛЬТ-ТЕРАПІЇ	66
КАЛАШНИКОВА Л.В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	69
ЗАГАРІЙЧУК М.А. ПРАКТИЧНІ СКЛАДОВІ ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЦІЛІСНОСТІ У РАМКАХ БАЛАНСНОЇ МОДЕЛІ Н.ПЕЗЕШКІАНА	73
БІЛІНСЬКА І.П. ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ПСИХІКУ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	76
ФЕДОРЕНКО О.О. СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ	79
РОДЧЕНКОВА І.В. ЦІЛІСНІСТЬ ТЕРАПЕВТА ЯК ЧИННИК РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОГО ПРОЦЕСУ	81

Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсет. Цифровий друк.
Ум. др. арк. 4,4. Тираж 100.

---

*ВІДДРУКОВАНО: ФОП Піскова М.А.
м. Кропивницький, вул. Тараса Карпи, 17–11.
СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
№ 24440000000027816 від 18.08.2016.*